

Smjernice za uspješniju realizaciju inkluzivne online nastave za učenike s Down sindromom

Smjernice za uspješniju realizaciju inkluzivne online nastave za učenike s Down sindromom

Dokument je namijenjen nastavnom osoblju i roditeljima u periodu realizacije online nastave. Bez obzira što odgojno-obrazovne ustanove i nadležno Ministarstvo, kao ni drugi segmenti društva, nisu bili spremni za vanrednu situaciju i specifične karakteristike rada, potrebno je u ovom periodu raditi na osiguranju što uspješnije realizacije nastavnog procesa. Učenici s Down sindromom su, također, dio nastavnog procesa i imaju obavezu izvršavati sve svoje školske zadatke. Jedna od osnovnih razlika u izvršavanju školskih zadataka učenika s Down sindromom i drugih učenika je u tome što je neophodno roditeljsko prisustvo i angažiranost, prvenstveno kao komunikacijskog mosta na relaciji učenik-nastavnik-asistent. Novonastala situacija još jednom potvrđuje važnost partnerskog odnosa između škole i porodice, **partnerstva koje je usmjereno ka potrebama djece** i jedino koje može osigurati uključenost i postignuće djeteta.

Međutim, ono što se u ovoj situaciji dešava jeste da učenik dobije temu i kratku instrukciju o realizaciji iste, što roditelju ostavlja glavni dio zadaće, a to je prilagođavanje sadržaja. Nemaju svi roditelji znanje i vještine prilagođavanja nastavnog sadržaja, bez obzira što imaju ogromnu želju da rade sa djetetom i podrže ga u usvajanju gradiva u kućnom okruženju. Rezultat toga jeste neuspjeh djeteta. S obzirom na navedeno, potrebno je da svi uključeni akteri uče i razvijaju nove vještine, ali je jasno i ko je u ovom odnosu profesionalac, odnosno nastavnik, a ko roditelj, koji ne može zamijeniti profesionalca, odnosno nastavnika na pravi način. Stoga, u nastavku su navedene određene strategije za rad koje mogu poslužiti u pripremi i realizaciji nastave, ali i kao podsticaj u razvijanju drugih strategija onih koji o njima budu čitali i/ili ih primjenjivali.

Opće smjernice za roditelje i nastavnike

- Potvrditi da učenik ima sva potrebna sredstva za realizaciju online nastave (kompjuter, internet, intralirane potrebne programe/aplikacije).
- Zajedničke ciljeve postaviti na temelju onoga što dijete može i želi. Neka su djetetove jače strane vodilja u radu i uspjeh ne bi trebao izostati.
- S obzirom da planiranje mora biti usmjereno na učenika, potrebno je ishode online nastave periodično dogovoriti na relaciji roditelj/staratelj-nastavnici, s naglaskom da je neophodna fleksibilnost u planiranju ishodima u skladu sa napretkom učenika.
- Preporuka je da se pravi sedmični plan rada i usvoji ponedjeljkom. Pri tome obratiti pažnju na individualne kapacitete i mogućnosti učenika, tj. adekvatnosti postavljenih ishoda, mogućnosti učenika za postizanje postavljenih ishoda, vremenu potrebnom za izradu zadataka koji dovode do postizanja ishoda i slično. Krajni rok za realizaciju sedmičnog plana je petak tekuće sedmice.
- Okolina i način podučavanja trebaju motivirati dijete.
- Upute se daju tako dugo dok dijete nije u mogućnosti zadatke ispuniti samostalno, jer cilj u svim aktivnostima treba biti da se što više približimo tome da učenik radi samostalno.
- Potražiti pomoć stručnih ljudi, stručnih organizacija, udruženja i slično budući da oni mogu biti odličan izvor inovativnih strategija podučavanja.
- Ostati u kontaktu sa terapeutima (logoped, psiholog i dr.) ukoliko su podržavali učenje učenika do početka online nastave, jer mogu biti od pomoći u prilagodbi nastavnog sadržaja, ali i pružiti direktnu online podršku učeniku. Uzajamna pomoć i podrška olakšava rad stručnjacima, ali najviše doprinosi razvoju i napredovanju konkretnog djeteta.
- Kad god je moguće planirati korelaciju među nastavnim predmetima, posebno u razrednoj nastavi.
- Fokusirati se primarno na razvijanje funkcionalnog znanja učenika.
- Zadaci koje učenik treba uraditi moraju biti jasni svima u timu.

- Govoriti jednostavnim i učeniku bliskim rječnikom.
- Važno je uvijek osigurati da je dijete s Down sindromom čulo i/ili razumjelo napisano, odnosno ono o čemu se govorilo, bez obzira na jasnoću i jednostavnost govora.
- Poticati rad u grupi, jer saradnja i vršnjačka podrška je moguća i u online nastavi.
- Osmišljavati zadatke koji potiču samostalno istraživanje i pronalaženje potrebnih informacija, što posebno treba biti zastupljeno kod srednjoškolaca.
- Ovo je prilika da se gradivo primjenjuje u svakodnevnom životu i kućnom ambijentu, tako da je potrebno osmišljavati zadatke koji će omogućiti korištenje dostupnih sredstava u kući.
- Učenici mogu imati izazov tipkanja na tastaturi kompjutera i na to treba obratiti pažnju.
- Učenici trebaju više vremena i strpljenja za izvršenje školskih zadataka.

Smjernice za prilagođavanje nastavnog sadržaja

Svaki učenik ima jedinstven način na koji opaža, doživljava, spoznaje svijet oko sebe, kao i način reagiranja na njega. Način na koji opaža, pamti, misli i rješava probleme čini njegov saznajni ili kognitivni stil. To je srazmjerno dosljedan i trajan način na koji učenik upoznaje okolinu i u njoj djeluje, način na koji prima, prerađuje i upotrebljava informacije i u značajnoj mjeri je genetski uslovljen. Ovo neposredno upućuje na zaključak da je kognitivni stil pojedinca ujedno i njegov stil učenja, jer unutrašnja prerada vanjskog svijeta i nije ništa drugo nego učenje. Najčešće se govori o tri kognitivna stila: vizuelni, auditivni i kinestetički. Vizuelni tipovi uče gledanjem. Četrdeset posto učenika pripada ovoj kategoriji. Učenici koji pripadaju ovoj grupi, naročito djeca s Down sindromom moraju vidjeti kako bi zapamtili. U radu s njima što više koristiti ilustracije, crteže. Imaju jak osjećaj za boje, a mogu imati i umjetničke sklonosti.

- Kako bi se prilagodio sadržaj, učenje i podučavanje djetetu s Down sindromom potrebno je napraviti:
 - **Perceptivno:** pojednostavljivanje teksta, slika i crteža; izostavljanje suvišnih detalja; podcrtavanje i markiranje onoga što je važno.
 - **Spoznajno:** sažimanje teksta; smanjivanje broja novih riječi; povezivanje sadržaja sa svakodnevnim životom; očigledno prikazivanje sadržava; izlaganje propratiti slikama i crtežima.
 - **Govorno:** upotreba jasnih, jednostavnih i kraćih rečenica; ponavljanje izrečenog; provjera razumijevanja putem pokazivanja, slika, pitanja i slično; verbalno usmjeravanje pažnje.
- **Vizuelnu percepciju podsticati:**
 - Jednostavnim i preglednim nastavnim sredstvima bez suvišnih detalja. Za ovu potrebu preporučujemo korištenje EU standarda za pisanje jednostavnijeg, razumljivog rječnika **Easy to read** (easy-to-read.eu) za učenike s Down sindromom.
 - Prilagođavanje teksta kroz: veće razmake između riječi, rečenica, označavanje prostora za čitanje i pisanje, primjereno uključivanje u zajedničko čitanje: na početku teksta ili odlomka, upućivanje na korištenje orijentira u čitanju: praćenje slijeda čitanja, korištenje prsta, podvlačenje, usmjeravanje na čitkost i preglednost napisanog.
 - Kreirati videa koji će imati audio, video i tekstualnu podršku, kako bi ih učenici mogli pogledati više puta, što će osigurati vizuelnu percepciju.
- U procesu učenja djetetu postavljati uvijek ista pitanja, ali nakon što je usvojen sadržaj, pitati i na drugačije kako bi se podstakao transfer znanja i kako dijete ne bi radilo po šablonu.
- Kratke aktivnosti – dvije kraće dat će bolji rezultat od jedne duge.
- Učenje novih sadržaja staviti u poznati kontekst.
- **Zapamćivanje podsticati:** dugotrajnijim vježbanjem i ponavljanjem bitnih dijelova sadržaja, upotreba adekvatnih i očiglednih sadržaja, primjena individualiziranih nastavnih listića.

- **Pažnju održavati i podsticati kroz:** jasno davanje uputa, primjereno doziranje informacija, provjeru praćenja rada, usmjeravanje aktivnosti, primjenu ciljanih, jednostavnih, učeniku zanimljivih didaktičkih materijala, koji trebaju biti pregledni, bez suvišnih detalja.
- **Mišljenje razvijati i podsticati kroz:** neposredno spoznavanje, potkrepljenje sadržaja rada kroz neposrednu stvarnost, sliku, simbol, isticanje bitnog različitim tipom obilježavanja, slikovito predočavanje, sažimanje teksta izdvajanjem bitnih odrednica sadržaja, smanjivanje broja činjenica radi bolje preglednosti, povezanosti i razumijevanja, i slično.
- **Prihvatljivo i poželjno ponašanje podsticati kroz:** upoznavanje sa planom – redosljedom i trajanjem pojedinih aktivnosti, pohvale truda koji učenik ulaže, fizičko približavanje djetetu kod zadavanja zadatka, poštivanje zajedničkih dogovora u odnosu na provođenje aktivnosti, jasno davanje uputa, produženo vrijeme rada, po potrebi omogućavanje češćih promjene aktivnosti i prostora sa zadatkom vezanim uz sadržaj rada, te uključivanje u praktične aktivnosti.
- Djeca s Down sindromom općenito trebaju više vremena za učenje i utvrđivanje novih vještina. Također, njihova sposobnost učenja i pamćenja može varirati iz dana u dan. Stoga je potrebno, za vrijeme rada s djetetom, stalno provjeravati da prethodno naučene vještine nisu zaboravljene ili prevladane novim informacijama.
- Prilikom rada s djecom osigurati da su pravila jasna. Saznati da li dijete «ne može» ili «neće» da uradi zadatak. Istražiti ponašanje, pitajući se zašto se dijete tako ponaša. Možda je zadatak previše zahtjevan ili previše jednostavan ili predugačak? Da li je rad raspoređen na odgovarajući način? Pripremiti usmjeren radni materijal. Obratiti pažnju na dobro strukturiran dnevni program i izbjegavati iznenadne promjene. Pokušati ignorisati ponašanje traženja pažnje i podsticati željeno ponašanje.
- Djeca s Down sindromom mogu imati koristi od **dobro isplanirane situacije učenja**, od rutina u njihovom dnevnom programu. S druge strane, za njih promjene u rutini mogu biti vrlo teške za prihvatiti i oni se lako mogu uznemiriti baš zbog, za njih, iznanađujući nove situacije. Tako da, s jedne strane, treba potpomoći učenje izgradnjom rutina, ali i laganim, postepenim promjenama pokazati djetetu da se rutine moraju mijenjati i da to nije loše.

Od velikog je značaja za sve uključene aktere da nastavnici, asistenti u nastavi i stručni saradnici saznaju mišljenje roditelja/staratelja o prijedlozima za rješavanje tekućih problema koji se odnose na njihovu djecu. Škole bi trebale povećati nivo osjetljivosti na potrebe roditelja, posebice onih roditelja čija su djeca manje uspješna u školi. Ponuđene perspektive od strane škole samim roditeljima, trebale bi poboljšati partnerstvo škole s obitelji. Škole u saradnji sa roditeljima pronalaze različite načine stvaranja uvjeta koji potiču učenicka kognitivna, socijalna i emocionalna učenja. Načini postizanja navedenog mogući su kroz: održavanje periodičnih individualnih online sastanaka nastavnika, roditelja/staratelja i učenika; realizaciju online putem redovnih roditeljskih sastanaka i informacija; osiguranje platformi za komunikaciju na relaciji nastavnici i stručna služba škole – učenici – roditelji; postavljanje savjeta za podučavanje kod kuće i slično. Učešće učenika u planiranju online nastave i njenog sadržaja je od ključne važnosti za uspješnost učenika. S obzirom da su nastavnici ključni nosioci obrazovanja i nose odgovornost napretka svih učenika, pa tako i učenika s Down sindromom, u obavezi su izvršiti kvalitetno planiranje usmjereno na učenika. Vrlo je važno saslušati i procijeniti njegove želje, očekivanja, mogućnosti. Trebamo biti svjesni da ono što planiramo za učenika treba učenik moći realizirati. Stoga, učenicka participacija u planiranju je veliki iskorak u dosadašnjem obrazovanju djece s Down sindromom.

Zbog svih ovih specifičnosti veliki je izazov biti roditelj ili nastavnik djeteta s Down sindromom. Nije uvijek lako, u stvari, ponekad može biti izazovno. Ali šta se dobije zauzvrat? Njihovi osmijesi, zagrljaji, iskrenost, uspjeh, postignuća, njihova ljubav, vlastiti lični i profesionalni razvoj, nove kompetencije, ispunjenost. Stoga, vrijedi poštivati i primjenjivati navedene strategije.

ŽIVOT SA DOWN SINDROMOM FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE

Adresa: Terezije 58, Sarajevo

Tel: +387 33 210 664, +387 62 632 676 / Fax: +387 33 210 664

E-mail: info@downsy.ba / Web: www.downsy.ba